

Posudek na rigorózní práci Mgr. Marie Černíkové “Utváření ‘eurožargonu’ v češtině”

Rigorózní práce M. Černíkové je složena z Úvodu a tří hlavních statí, z nichž první se věnuje Analýze terminologie Evropské unie, druhá Obsahové stránce legislativy EU a třetí má název Stane se z eurožargonu “dřevěný jazyk”?

V úvodu se autorka podrobněji věnuje termínu eurožargon, pod kterým chápe „označení slovní zásoby typické pro Evropskou unii. Termín “eurožargon” užívají úředníci v evropských institucích. Jak sama autorka upozorňuje, slovo *žargon*, které je součástí tohoto termínu, je nepřesné, protože napovídá, že se jedná o nespisovnou jazykovou vrstvu, což neodpovídá realitě – z velké části jde o právní terminologii, tj. vrstvu spisovnou. Přesto autorka tento termín v další práci užívá, ačkoli uvádí, že “zpočátku jsme chtěli používat termín ‘eurojazyk’ (str. 7). Zvolení slova *eurožargon* jako lingvistického termínu však není šťastné, neboť tím právní terminologii EU degraduje na úroveň jazyka deklasovaných vrstev. Termín “eurojazyk” rovněž není vhodný, protože naznačuje, že jde o jakési evropské esperanto. Podle mého názoru by to, co autorka zkoumá, odpovídalo přesnému a jednoznačnému lingvistickému termínu “jazyk dokumentů Evropské unie” (dále jen JDEU). Následující pasáž je věnována pojímům *termín* a *neologismus*, popř. *okazionalismus*. K tvrzení na str. 9, že “první knihou zabývající se neologismy byla *Co ve slovnících nenajdete* od Zdeňky Sochové [1994], je třeba doplnit, že neologismům u nás i ve světě byla věnována pozornost už od 60. let, a to jak formou dílčích studií, tak neologických slovníků. V kapitole 4 na str. 10 s názvem “Co bylo v této oblasti již publikováno“ je z oblasti terminologie zmíněna pouze studie “O české terminologii” autorů Poštolkové, Roudného a Tejnora a práce B. Poštolkové “Odborná a běžná slovní zásoba současné češtiny” z roku 1984. V této souvislosti si proto dovoluji upozornit alespoň na publikaci “Encyklopedický slovník češtiny” (2002), kde je shrnuto užívání současné lingvistické terminologie s odkazy na další literaturu. Úvod je zakončen kapitolou Historie Evropské unie, která však není pojata v jazykových souvislostech a je čistě informativní.

Za hlavní část práce lze považovat část I Analýza terminologie EU, kde jsou shrnuty požadavky na překlady právních textů z hlediska jednoznačnosti, přesnosti, ustálenosti, jednotnosti a důslednosti, popř. neexpresivnosti a srozumitelnosti. V dalším oddíle jsou rozebírány některé konkrétní případy řešení, a to u slov *established* (přijaté řešení ‘usazený’), *tendr* (přijaté řešení ‘nabídkové řízení’), rozdílu slov *vnitrostátní* a *národní*. Není jasné, z čeho autorka vycházela při tvrzení, že “časté použití cizích slov rozvoj češtiny ochuzuje...” (str. 27). V tomto směru by bylo vhodné porovnat některá zkoumaná slova s doklady v Českém národním korpusu (<http://ucnk.ff.cuni.cz>). To, že při překladech právních předpisů byl zvolen postup dávat přednost českým termínům, např. *úmluva* proti *konvence* (viz str. 41) je odlišný problém. Cizím slovům je rovněž věnována část IB publikace o Evropské unii, kde je srovnáván jazyk legislativy a jazyk popularizačních textů. Podrobnější analýza se týká termínů *komunitární*, *implementace*, *negociační proces*, *notifikace*, *subsidiarita* aj. Ve zvláštní podkapitole je zdůvodňována vhodnost cizího slova *environmentální*. Část I je zakončena srovnávací tabulkou podob užívaných v tisku a v českých překladech EU a terminologické neustálenosti, která se týká zpravidla popularizačních příruček o EU.

Část II Obsahová stránka legislativy EU se věnuje především terminologii z oblasti zemědělství, názvům různých fondů, typům finanční pomoci (rozdíly mezi *podpora* x *pomoc* x *dávka*, *podpora* x *subvence* – tato slova by bylo vhodné zkonfrontovat s užitím v Českém národním korpusu), termínům obsahujícím adj. *intervenční*, překladu anglického termínu *animal welfare*. Pod názvem kapitoly Terminologie z oblasti zemědělství se mj. pojednává o názvech různých fondů, což je záležitost onomastiky, nikoli terminologie. Autorka ve většině

případů shrnuje nabízené možnosti řešení, sama však svoje řešení nenabízí (svůj názor vyjadřuje pouze v případě adjektiv *vnitrostátní x národní*). Část II dále obsahuje pojednání o zkratkách EU a názvech organizací Na str. 51 je uveden chybný příklad na užití shodného a neshodného přívlastku: *Evropský fond regionálního rozvoje x Evropský fond pro regionální rozvoj* (v obou případech jde o přívlastek neshodný). Popis je založen na výčtu možností, ale autorka opět nezasazuje tuto problematiku do širších lingvistických souvislostí, např. s vžitými zkratkami jiných organizací apod. Část II je zakončena přehledem tvoření pojmenování podle knihy P. Hausera "Nauka o slovní zásobě", která však není uvedena v seznamu literatury. Na tuto kapitolu navazuje Stručný slovník českého eurožargonu s 55 položkami.

Třetí část Stane se z eurožargonu „dřevěný jazyk“? poněkud tematicky vybočuje, neboť se zabývá hypotetickým vývojem JDEU a srovnává ho s jazykem období totality, tzv. dřevěným jazykem. Podle mého názoru by hrozící snížené srozumitelnosti JDEU v češtině spíše odpovídalo označení „ptydepe“, tj. výraz převzatý od Václava Havla. Konkrétní příklady tato část bohužel neobsahuje.

Závěrem lze říci, že v celé práci je nedostatečně odlišen objektový jazyk od metajazyka (autorka uvádí kurzívou jen termíny EU, zbytek není označen, takže orientace v textu je někdy příliš náročná), nejasně jsou užívány závorky, uvozovky apod. V práci zůstaly některé neopravené chyby a formulace. K vyjasnění některých lingvistických pojmů doporučuji z oblasti slovní zásoby knihu Česká lexikologie J. Filipce a F. Čermáka, popř. knihu F. Čermáka Jazyk a jazykověda, dále z výše uvedeného encyklopedického slovníku prostudování hesel "význam", "kontext", "kolokace", "termín", "terminologie", "neologismus", "výpůjčka", "lexikografie", "lexém" a "pojmenování".

I přes uvedené připomínky a nedostatky se domnívám, že autorka se věnovala problematice dosti náročné a lingvisticky dosud nezpracované, která z její strany vyžadovala seznámení s právní terminologií. Z tohoto hlediska jde o práci mezioborovou, která lingvistickou obec seznamuje s jazykovou situací v oblasti evropské legislativy. Předloženou rigorózní práci považuji za vhodný podklad k obhajobě.

28.5.2004

Renata Blatná

PhDr. Renata Blatná, CSc.
Ústav Českého národního korpusu FF UK